

BAĞDAT BÜYÜKELÇİSİ'NİN TÜRKMEN BÖLGELERİNE ZİYARETİ KAPSAMINDA TÜRKİYENİN GİRİŞİMLERİ

BİLGAY DUMAN
ADİL ZİNEELABDİN

Irak Çalışmaları Koordinatörü
Araştırma Asistanı

ORSAM

“

Türkiye Büyükelçisi'nin Türkmen bölgelerine gerçekleştirdiği ziyaretin, 12 Haziran Nasıriye vilayeti, 28 Haziran Necef ve 28 Haziran Kerbela ziyaretleri ardından yapılması, Türkiye'nin Irak siyasetinde tüm kesimlere aynı mesafede yaklaştığı anlamına gelebilir. Nitekim Türkiye'nin Irak'a yönelik dış politikası, Irak'ın siyasi birliği ve toprak bütünlüğünün korunması temeli üzerinde geliştirilmiştir.

”

1 3 Temmuz 2021'de Türkiye'nin Bağdat Büyükelçisi Ali Rıza Güney, bir ilke imza atarak Selahaddin vilayetine bağlı Amirli, ardından Tuzhurmatu ilçelerinin yanı sıra Kerkük'ü de ziyaret ederek Kerkük vilayetine bağlı Dakuk ilçesi, Tazehurmatu nahiyesi, Beşir köyü

ve Altınköprü nahiyesine gitmiştir. 25 Mayıs 2021'de Irak Dışişleri Bakanlığına güven mektubunu sunan Güney, “asla mezhepsel ve etnik ayrım gözetmeksizin tüm vilayetleri ziyaret edeceğim” ve “Irak ve Türkiye arasındaki ilişkiler stratejik boyuta sahiptir” açıklamalarında bulunarak Türkiye'nin Irak ve Türkmen siyasetini bir anlamda açıklamıştır. Türkiye Büyükelçisi'nin Türkmen bölgelerine gerçekleştirdiği ziyaretin, 12 Haziran Nasıriye vilayeti, 28 Haziran Necef ve 28 Haziran Kerbela ziyaretleri ardından yapılması, Türkiye'nin Irak siyasetinde tüm kesimlere aynı mesafede yaklaştığı anlamına gelebilir. Nitekim Türkiye'nin Irak'a yönelik dış politikası, Irak'ın siyasi birliği ve toprak bütünlüğünün korunması temeli üzerinde geliştirilmiştir.

GÜNEY'İN TÜRKMEN BÖLGELERİNDE İŞARET ETTİĞİ SORUNLAR VE KERKÜK ZİYARETİ

Güney'in Türkmen bölgelerine ziyaretinin Amirli'den başlaması, birçok açıdan önemli olmuştur. Selahaddin vilayetine bağlı Türkmen ilçesi Amirli, 2014 yılında, Irak'ta hızlı bir biçimde geniş alanları kontrol eden terör örgütü

IŞİD'e karşı güçlü direniş göstermiştir. 86 gün boyunca terör örgütünün ablukasına boyun eğmeyen Amirli gösterdiği direnişin ar-

dından Irak güvenlik güçleri savunma pozisyonundan saldırı pozisyonuna geçerek, IŞİD'in ele geçirdiği toprakları geri kazanmaya başlamıştır. Yine aynı şekilde Tuzhurmatu, Dakuk ve Tazehurmatu'daki Türkmen güçleriyle birlikte 2017 yılında Amirlilerin Irak merkezî hükûmetinin IKBY'nin fiili olarak kontrol ettiği anayasal sınırların dışındaki bölgelerin kontrolünün sağlanmasına yönelik gerçekleştirdiği operasyonda önemli roller üstlenmesi bölgenin Irak birliği açısından önemini göster-

miştir. Diğer yandan, Amirli ilçesi Bağdat'ın petrol zengini Kerkük ve diğer Türkmen bölgelerine açılan kapı niteliğindedir. Dolayısıyla Amirli'nin sahip olduğu coğrafi konumdan dolayı Bağdat'ı Kerkük'e bağlayan köprü olduğu söylenebilir. Dolayısıyla Amirli Kerkük ve çevresindeki birbirine iltisaklı olan Türkmen bölgelerinin Bağdat'a en yakın konumda olanıdır. Amirli'nin Irak'taki önemi ve rolüne rağmen Güney, "Amirli'deyiz. Okulu yok, hastanesi yok, elektriği yok... Biz Türkmenleri Irak'ın bir parçası

gördük. Irak devleti de Türkmenleri Irak'ın bir parçası görüyor mu?" açıklamasıyla kentte Irak devletinin herhangi bir yatırım yapmadığını ortaya koymuştur. Aynı durum Amirli'nin çevresindeki Bayat köyleri için geçerlidir. Nitekim birçok köy IŞİD'e karşı yapılan operasyonlar sonucu yıkıma uğramış ancak yeniden yapılandırma çalışmaları konusunda herhangi bir adım atılmamıştır.

Tuzhurmatu ilçesi ise yine Irak hükûmeti tarafından ihmal edilmiş önemli Türkmen ilçelerinden biri

olarak El-Kaide, IŞİD ve PKK gibi terör örgütlerinin yanı sıra diğer silahlı grupların saldırılarına maruz kalmıştır. Hâlihazırda uyuşturucu gibi illegal meselelerle karşı karşıya kalan Tuzhurmatu ilçesi, yine Irak hükûmetleri ve Selahaddin vilayeti yerel yönetimi tarafından ihmal edilmiştir. Aynı şekilde IŞİD tarafından yıkıma uğrayan Beşir köyü ve IŞİD'in kimyasal silahlarına maruz kalan Tuzhurmatu nahiyesindeki zarar gören Türkmenler de hükûmet tarafından gösterilen ilgisizlikle karşı karşıyadır. Bu noktada Güney'in Türkmen bölgelerine gerçekleştirdiği ziyaret, Bağdat'taki yetkililerin dikkatlerini bu bölgelere çekmek açısından anlamlı bir adım olmuştur.

Güney'in Kerkük Katliamı'nın 62. yıl dönümü dolayısıyla düzenlenen törene katılmasının, erken seçim arifesinde birtakım ayrışma problemleri yaşayan Türkmenlerin bir araya gelmesi ve Türkmenlerin Irak siyasetine daha etkin bir şekilde katılabilmeleri için önemli olduğu belirtilebilir.

14 Temmuz 2021'de ise Güney, Kerkük'te 14 Temmuz Kerkük Katliamı'nın yıl dönümü dolayısıyla Irak Türkmen Cephesi (ITC) tarafından Altunköprü'de düzenlenen törene katılım sağlamıştır. Irak'ta 1959'da cumhuriyetin ilanının ilk yıl dönümünde, Iraklı Türkmenler için en büyük tarihsel travma olarak ifade edilebilecek Kerkük Katliamı, Türkmenlerin geleceğini derinden etkilemiştir. Bu nedenle

14-16 Temmuz tarihleri arası Irak Türkmen Şehitleri Haftası olarak anılmaktadır. Güney'in Kerkük Katliamı'nın 62. yıl dönümü dolayısıyla düzenlenen törene katılmasının, erken seçim arifesinde birtakım ayrışma problemleri yaşayan Türkmenlerin bir araya gelmesi ve Türkmenlerin Irak siyasetine daha etkin bir şekilde katılabilmeleri için önemli olduğu belirtilebilir.

Büyükelçi Güney'in son durağı Kerkük'ün merkezi olmuştur. Büyükelçi Güney'in göreve gelişinin daha ilk ayında Türkmenlerin kalbi olarak nitelendirilen Kerkük'e yönelik yaptığı bu ziyaret hem Türkiye'nin hem de Güney'in Türkmenlere verdiği önemi gösterir nitelikte olmuştur. Kerkük'te bir gün geçiren Büyükelçi Güney, önce Kerkük Vali Vekili Rakan Said el-Cuburi ile görüşmüştür. Büyükelçi Güney, Kerkük şehrindeki ilk ziyareti kapsamında valiye yaptığı ziyarette Kerkük'ün "barış içinde bir arada yaşama kültürünün" sembolü ve Kerkük'ün istikrarının Irak, Türkiye ve tüm bölge için önemli olduğunu ifade ederek Türkiye'nin Irak'a yönelik kapsayıcılık siyasetini bir kez daha vurgula-

mıştır. Büyükelçi Güney'in ifadelerinden anlaşıldığı üzere Türkiye'nin etnik ve dinî homojenlikten uzak siyasi iktidarla uyum içerisinde Türkmenlerin diğer etnik gruplar gibi temel haklarını elde etmesini desteklediği söylenebilir.

Büyükelçi Güney'in Kerkük ziyaretinde öne çıkan bir diğer önemli durak da Kerkük Havaalanı olmuştur. Irak'la yeni sınır kapısının açılması gerekliliğine birden fazla kez vurgu yapan Büyükelçi Güney, Kerkük Havaalanı'nın açılması isteğini yineleyerek Kerkük ile Türkiye şehirleri arasında uçuşların yapılabileceğini belirtmiştir. Kerkük Havaalanı teknik, siyasi ve güvenlik nedenleriyle açılışı uzun zaman boyunca ertelenmiştir. Baas rejiminin iktidara gelmesinden bu yana askerî üs olarak kullanılan Kerkük Havaalanı 30 Eylül 2018 tarihinde eski Irak Ulaştırma Bakanı Kazım Fincan el-Hamami, Kerkük Vali Vekili Rakan Said el-Cuburi ve birkaç milletvekilini taşıyan Irak Hava yolları'na ait uçağın iniş yapmasıyla havaalanının sivil havacılığa çevrileceği ifade edilmiştir. Resmî bir şekilde açılmasına rağmen havaalanı hâlen tarifeli

uçuşlara başlamamıştır. Kerkük Havaalanı'nın aktif hâle getirilmesi, sadece Kerkük için değil, Kerkük ve çevresinin kalkınması için de büyük katkı sağlayacak niteliktedir. Kerkük Havaalanı'nın açılması, Türkiye başta olmak üzere Irak'a komşu ülkelerle Kerkük vilayeti arasındaki ticaret, turizm ve kültürel bağları güçlendirerek vilayetin sosyal, siyasal, ekonomik ve hatta güvenlik noktasında istikrarına olumlu etki edeceğini söylemek yanlış olmayacaktır.

TÜRKMEN BÖLGELERİNİN ÖNEMİ VE TÜRKİYE'NİN ADIMLARI

Türkmenlerin Irak'ta buldukları bölgeler gerek iç gerekse başka ülkelerle sınırdaki geçiş bölgeleridir. Aynı zamanda Türkmenlerin yaşadığı coğrafya, etnik ve mezhepsel geçiş hatları olarak da adlandırılabilir. Bu nedenle Irak'ın iç ve dış politikasında Türkmen bölgeleri, farklı güçler tarafından kontrol edilmek istenen bölgeler hâline gelmiştir. Türkmen bölgeleri, sahip oldukları stratejik konum ve doğal zenginliklerinden kaynaklanan öneminden dolayı çeşitli dönemlerde silahlı çatışma alanına dönüşmüştür. Ayrıca Irak Kürt Bölgesel Yönetimi'nin (IKBY) anayasal sınırlarının dışında söz konusu bölgelerde fiili kontrol sağlama çabası nedeniyle, büyük bölümü Türkmenlerin yaşadığı coğrafya, 2004 Irak Geçici Yönetim Yasası ve 2005 Irak Anayasası'nda tartışmalı bölgeler olarak düzenlenmiştir.

Tuzhurmatu ve Amirli ilçeleri, Irak'ın kuzey ile orta ve güney vilayetlerini birbirine bağlarken Tür-

kiye, İran ve Suriye ticaret yolları üzerindeki en önemli geçiş noktaları olarak ifade edilebilir. Bu yüzden Tuzhurmatu'yu kontrol eden güçler, Kerkük-Bağdat yolu üzerinde güvenlik kontrol noktaları kurarak gelir kaynağı elde etmişlerdir. 2003 öncesinde Irak hükümetleri, önemli fabrikaları (örneğin petrokimya) ve sulama projelerini Türkmen bölgelerinden uzaklarda yaparak Türkmen bölgelerinin ekonomik önemini azaltmaya çalışmıştır. Bu nedenle Türkmen bölgelerini ekonomik açıdan canlandıracak projelerin yapılması Türkmenler için hayati önem taşımaktadır. Bu konuda Türkiye'nin Irak'a 5 milyar dolar olarak sunduğu kredisinde Türkmen bölgelerine sürdürülebilir projelerin yapılması önemlidir.

Diğer yandan Musul'a bağlı Telafer ilçesi, Türkiye ve Suriye sınırında bulunan önemli ilçelerden biridir. Telafer, Türkiye ve Irak arasında açılması konuşulan Ovaköy Sınır Kapısı'nın faaliyete geçmesiyle Türkiye-Irak ticari ilişkilerinin merkezi hâline gelmesi muhtemeldir. Bu kapının açılması durumunda ticari geçiş güzergâhının Telafer gibi Türkmen bölgelerini de kapsayacak olması, Türkmen bölgelerinin kalkınmasına katkı sağlayacak niteliktedir. 5 Mayıs 2021'de Güney yaptığı açıklamada, "20 milyar dolarlık ticaretimizi tek sınır kapısından yürütüyoruz. Ovaköy kapısına ihtiyacımız var" ifadesini kullanmıştır. Neredeyse yüzde 90 oranında petrol gelirine dayanan Irak ekonomisinin çeşitlendirilmesi kapsamında Irak hükümetinin Türkiye ile yeni sınır kapısını açması sadece Türkmen bölgeleri açısından değil, ülkenin

kalkınması açısından da son derece faydalı olacaktır.

Bu bağlamda, Türkmen bölgelerinin geçiş bölgeleri olması dolayısıyla güvenliğinin de etkin bir biçimde sağlanması önemlidir. Terör örgütü IŞİD, sadece 2021 yılının Temmuz ayında Kerkük'ün güneyinde 6 saldırı gerçekleştirmiştir. Bu durum petrol zengini Türkmen bölgelerine yatırımın yapılmasını engellemekle birlikte farklı güçlerin Türkmen bölgelerine müdahale etmesini ve bu bölgelerde kaçakçılık ve uyuşturucu ticaretini teşvik etmektedir. Sonuç itibarıyla Türkiye'nin Bağdat Büyükelçisi Ali Rıza Güney'in Türkmen bölgelerine yaptığı ziyaret, bu bölgelerin Irak'taki siyasi, ekonomik ve stratejik önemlerini bir kez daha ortaya koyduğunu ve Türkiye'nin hem söz konusu bölgeler hem de Türkmenlere gösterdiği hassasiyet açısından bir mesaj olmuştur. Irak'taki müteakip hükümetler tarafından sistematik bir şekilde dışlanan Türkmen bölgelerinde yatırım ve kalkınmanın sağlanması için Türkiye ve Irak arasında birçok fırsat bulunmaktadır. Türkiye'nin Irak'ın kalkınması için sunduğu bağış ve krediler aracılığıyla Türkmen bölgelerine de yatırımın yoğunlaştırılması iki ülke arasındaki sürdürülebilir güçlü ilişkilere katkı sağlayabilir. Türkmenler iki ülke ilişkileri açısından bir köprü niteliğindedir. Söz konusu köprünün doğru bir biçimde konumlandırılması ve kullanılması, iki ülke ilişkilerine olumlu ivme sağlayacağı gibi Türkmenlerin de Irak'ta eşit vatandaşlık haklarına sahip ve hak ettikleri refaha kavuşmuş bir toplum hâline gelmelerine imkân verecektir. ■